

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2014-05-20

HSN 1402-0307

Handläggare:
Andreas Falk

Hälso- och sjukvårdsnämnden
2014-06-17, p 11

Yttrande över patientnämndsärende gällande svårighet för patienter att välja psykiatrisk vård

Ärendebeskrivning

Patientnämndens förvaltning har begärt att hälso- och sjukvårdsnämnden ska yttra sig över hur det säkerställs att vårdgivarna lever upp till gällande valfrihetsregler inom psykiatri.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande, 2014-05-20
Brev från Patientnämnden, 2014-03-07

Ärendets beredning

Ärendet har beretts i Programberedningen för folkhälsa och psykiatri.

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar

att till Patientnämnden överlämna förvaltningens förslag till yttrande

att omedelbart justera beslutet.

Förvaltningens motivering till förslaget

Patienter och medborgares möjlighet att påverka hälso- och sjukvården har blivit en alltmer aktuell fråga. Flertalet reformer har genomförts på regional och nationell nivå för att stärka patientens ställning och att ge utökad valmöjlighet av vård. Ett genomgående tema för reformerna har varit att från beslutsfattarna på ett aktivt sätt överföra maktbefogenheter till patienterna.

Inom psykiatri har valfrihet och patientens rättigheter varit mer begränsad än inom andra vårdgrenar och regelverket har inte varit tillräckligt tydligt. En grundtanke med valfriheten är att patienten utifrån välgrundad information och kunskap kan välja bort ett vårdutbud till

förmån för ett annat. Det ställer höga krav på kvalitetsinformation om vårdutbud och olika behandlingsalternativ.

Informationen ska innehålla möjlighet att välja vårdgivare, hur valet går till i praktiken samt kvalitetsinformation om olika utförare. Psykiatrins personal behöver jobba aktivt med att stödja patienter i deras val.

I den specialiserade psykiatrins avtal för 2013-2015 har kraven på information om evidensbaserade behandlingsmetoder skärpts. Kravet är att vårdgivaren ska tydliggöra för patienten vilka evidensbaserade behandlingsmetoder som finns tillgängliga så att patienten görs delaktig i val av vård och behandling.

Patientnämndens förvaltning menar att inkomna ärenden (cirka 30 stycken telefonärenden) visar att patienter tre år efter reglernas ikraftträdande har stora svårigheter att använda sin valfrihet inom psykiatrin.

De nuvarande valfrihetsreglerna som antogs av Hälso- och sjukvårdsnämnden den 19 oktober 2010 och som började gälla den 1 januari 2011 ska följas. Under 2013 var det 14 000 patienter av 78 000 patienter som använde sig av valfriheten.

Patientnämndens förvaltning pekar på brister i informationen om valfriheten och att en del hemsidor inom psykiatrin ger en direkt felaktig information om valfrihetsreglerna. Detta väcker frågor om hur samtliga vårdgivare och vårdenheter inom psykiatrin implementerar valfrihetsreglerna.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen ser allvarligt på att vårdgivarnas information om valfriheten inte är kvalitetssäkrad. Kvalitetssäkrad information som är lättillgänglig är en grundförutsättning för att valfriheten ska fungera.

Hälso- och sjukvårdsförvaltningen och psykiatrienheten kommer därför inför kommande avtalsarbete 2015 att ställa ökade krav i avtalen på riktig information och att stöd ska erbjudas den enskilda inför det aktiva valet av vårdgivare. Bättre uppföljning av hur valfrihetsreglerna tillämpas kommer att göras inför uppföljning av vuxenpsykiatriavtalen redan 2014.

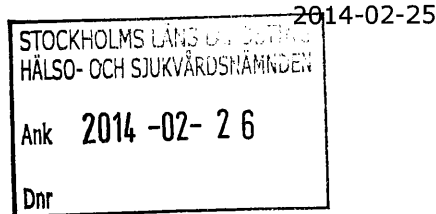
Med anledning av att det nu är tre år sedan reglerna trädde i kraft så kommer Hälso- och sjukvårdsförvaltningen att påbörja en större översyn av valfrihetsreglerna under senare delen av 2014. Syftet med översynen är att

se om det finns behov av eventuella förtydliganden utifrån erfarenheter som gjorts av Patientnämnden, vårdgivare och Hälso- och sjukvårdsnämnden. Från den 1 januari 2015 träder också en ny Patientlag i kraft, vilket kan föranleda vissa justeringar i regelverket.

Catarina Andersson Forsman
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Olle Olofsson
Avdelningschef

Eva Lannerö
Ordförande

PaN V1305-0252834
1306-02789-34
1306-02926-34
1306-02970-34
1206-02413-34

Styrelsen för
Stockholms läns sjukvårdsområde
Cario AB
Praktikertjänst
Prima vuxen- och barnpsykiatri AB
Hälsa- och sjukvårdsnämnden

Patientnämndsärende gällande svårighet för patienter att välja psykiatrisk mottagning

Patientnämnden behandlade vid sitt sammanträde den 11 februari 2014 ett principärende gällande svårigheter för patienter att välja psykiatrisk mottagning. Förvaltningens tjänsteutlåtande bifogas.

Förvaltningen konstaterade att det böra vara lätt och enkelt för patienter som vill använda sin valfrihet inom psykiatrin och de bör kunna få bra vägledning av vården för att genomföra önskat byte. Så verkar det dock inte vara. Informationen är felaktig och missvisande gällande valfriheten på ett flertal hemsidor inom psykiatrin. Förvaltningen undrade därför hur samtliga vårdgivare och vårdenheter inom psykiatrin implementerar valfrihetsreglerna. Förvaltningen ansåg att samtliga vårdenheter ska ha korrekt information om valfriheten och ska följa denna i praktiken. Vidare undrade förvaltningen hur Hälsa- och sjukvårdsnämnden försöker att se till att vårdgivarna lever upp till gällande valfrihetsregler inom psykiatrin.

Patientnämndens beslut framgår av bifogat protokollsutdrag.

Vänligen ange ärendets diarienummer vid kontakt med patientnämndens förvaltning.

Med vänlig hälsning

Eva Lannerö
Ordförande

Bilagor

Kopia av protokollsutdrag
Kopia av förvaltningens tjänsteutlåtande

Justerat den 17 februari 2014

Justeringen anslogs den 17 februari 2014

§ 5

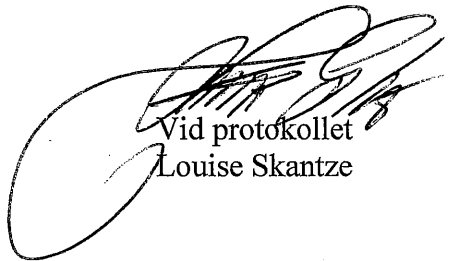
Principärende angående svårighet för patienter att välja psykiatrisk mottagning
PaN V1305-02528-34, PaN V1306-02789-34, PaN V1306-02926-34, PaN V1306-02970-34, PaN V1206-02413-34

I ärendet förelåg förvaltningens tjänsteutlåtande angående svårighet för patienter att välja psykiatrisk mottagning. Handläggare Siv Aronsson informerade i ärendet.

Beslut

Nämnden beslutade att

- översända ärendets tjänsteutlåtande till styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde, Capio AB, Praktikertjänst och Prima vuxen- och barnpsykiatri AB samt Hälso- och sjukvårdsnämnden och begära skriftlig återföring avseende genomförda förbättringsåtgärder senast den 2 juni 2014.
- ge förvaltningen i uppdrag att översända ärendets tjänsteutlåtande till anmälarna
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till programberedningen för folkhälsa och psykiatri

Vid protokollet
Louise Skantze

Handläggare: Agneta Calleberg
Siv Aronsson

PaN 2014-02-11 P 5
TJÄNSTEUTLÅTANDE
2014-01-23

PaN V1305-02528-34
V1306-02789-34
V1306-02926-34
V1306-02970-34
V1206-02413-34

Principärende

Svårighet för patienter att välja psykiatrisk mottagning

Patientnämndens förvaltning har under 2012 och 2013 mottagit ett flertal ärenden gällande svårigheter för patienter inom psykiatrin att välja mottagning. Här nedan beskrivs några av dem.

Ärende 1

En man skriven i Sollentuna uppgav i en skrivelse till patientnämndens förvaltning att han sammanlagt vid tre tillfällen kontaktade Prima Vuxenpsykiatri i Mörby, då han hade behov av psykiatrisk specialistvård. Han blev vid samtliga tillfällen hänvisad till Sollentuna psykiatrisk mottagning då denna mottagning skulle ha ett områdesansvar för boende i Sollentuna. Mannen ifrågasatte detta men fick inget gehör.

I yttrande från Prima barn- och vuxenpsykiatri AB angavs att man inte såg att man hade gjort något fel. I grundomhändertagandet i vuxenpsykiatrin gäller att klinikerna är ansvariga för boende i sitt upptagningsområde. Sollentuna upptagningsområdesansvar ligger hos Psykiatri Nordväst. Prima vuxenpsykiatris primära ansvarsområde rör sex andra kommuner, men inte Sollentuna. Parallellt med detta ansvarstagande finns ett valfrihetsuppdrag från politiker. Om man vill ha så kort väntetid som möjligt ska man vända sig till den kommun och den psykiatriska klinik som har ansvar för detta. Alla kliniker har olika prioriteringsområden, där man i första hand prioriterar utifrån graden av psykiatrisk sjuklighet. Därefter går patienter som bor i ansvarsområdet före patienter som söker valfrihet emedan dessa har sin egen högre prioritet i ansvarig kliniks upptagningsområde.

Yttrande inhämtades från Hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) i vilket det framkom att man inte delade Prima barn- och vuxenpsykiatri ABs tolkning av valfrihetsreglerna. Valfrihetsreglerna för psykiatrisk specialistvård slår fast att patienter inom Stockholms läns landsting har rätt att välja var vården ska ges. Förvaltningens avtal med Prima Barn- och Vuxenpsykiatri AB är överensstämmande med valfrihetsreglerna. För avtalen inom vuxenpsykiatri anges visserligen att vårdgivarna i länet har olika geografiska områdesansvar, uppdelat på kommuner. Ansvaren gäller särskilda insatser till personer i området exempelvis att bedöma vårdbehov för personer som bor eller vistas i området men som inte själv söker hjälp eller att utföra

hälso- och sjukvårdsinsatser för personer boende i området men som är placerade på hem för vård och boende någon annanstans. Detta områdesansvar hindrar dock inte mannen i ärendet, hemmahörande i Sollentuna, att söka och få vård hos Prima. Förvaltningen skulle klargöra detta för Prima.

Mannen har under handläggningens gång fått vård på annan mottagning.

Ärende 2

En man uppgav i en skrivelse i juni 2013 att då han inte var nöjd med den vård som erbjudits honom på Liljeholmens psykiatriska mottagning, så hade han vid två tillfällen begärt att få komma till psykiatrisk specialistmottagning Södermalm. Hans begäran hade dock avslagits med oklar motivering trots att han har rätt att välja mottagning.

I yttrande från psykiatrisk specialistmottagning Södermalm framgick att man avslagit inkommen remiss i januari 2013, på grund av komplexiteten i mannens problematik och att man inte ansett att man kan erbjuda mannen någonting som han inte redan har fått inkluderande att han redan har genomgått en längre psykoterapi. Mottagningen kan endast erbjuda det psykiatriska basutbudet. Risker är därför stora att han återigen kommer att bli besviken och känna att han har haft kontakt med mottagningen helt i onödan.

Yttrande har inhämtats från HSF, i vilket det framgick att om ett byte av behandlare utifrån medicinska skäl skulle vara till avsevärd nackdel för den pågående behandlingens resultat så skulle vårdgivaren i största möjliga utsträckning informera eller på andra sätt medverka till att patienten kan göra så bra val som möjligt. I detta ärende framgick inte att ett byte skulle kunna vara till avsevärd nackdel för den pågående behandlingens resultat eller att han informerats. Det saknades skäl att inte ta emot mannen och mottagningens invändningar är irrelevanta när det gäller mannens rätt och möjlighet att få välja behandlare.

Psykiatri Södra Stockholm har efter att ha tagit del av HSFs yttrande i oktober framfört att mottagningen måste ompröva sitt ställningstagande.

Mannen har i januari 2014 mottagits på psykiatrisk specialistmottagning Södermalm.

Ärende 3

En kvinna beskrev i en skrivelse att Lidingö psykos enhet skickade en remiss till Serafens psykiatriska mottagning City, som nekade henne att komma dit. Verksamhetschefen uppgav att de inte tycker att det är lämpligt att hon byter mottagning när hon går på praktik. Det är även svårt att skicka akutteam till Lidingö där hon bor. Vidare bor hon på ett gruppboende. Kvinnan uppgav att hennes praktik har slutat och att hon aldrig har varit i behov av hjälp från akutteamet. Vidare är hennes boende inte längre något gruppboende.

I yttrande från Norra Stockholms psykiatri framkom att beslutet att avböja övertagandet av behandlingsansvar baseras på intentionen att så långt möjligt se till att vård- och behandlingsinsatser på bästa sätt kan tillgodoses med avseende på kvalitet och säkerhet. Då det inte finns ett uppdrag

samarbete mellan Lidingö kommun och dem och av geografiska och administrativa skäl, utgör fortsatt kontakt med nuvarande mottagning en fördel till gagn för rehabiliteringen.

Yttrande inhämtades från HSF, i vilket framkom att avsaknaden av upparbetad samverkan inte är ett giltigt skäl för att neka kvinnan att få vård på Serafens psykiatriska mottagning. I enlighet med vårdavtalet för psykiatrisk specialistvård som slutits mellan Hälso- och sjukvårdsnämnden och Norra Stockholms psykiatri borde mottagningen istället kontakta Lidingö kommun för att samarbeta om patientens behov av vård och insatser. Det framstår som om mottagningen endast tagit hänsyn till effektivitetsskäl och i viss mån resurseffektivt utnyttjande av vården. Det är enligt valfrihetsreglerna inte skäl som ska leda till att valfriheten inom den psykiatriska specialistvården sätts ur spel.

Norra Stockholms psykiatri har efter att ha tagit del av HSFs yttrande framfört att patienten kommer att kallas med övertagning av behandlingsansvar.

Ärende 4

En kvinna ville söka till behandlingsenheten City Norra Stockholms psykiatri, men fick inte komma dit då den mottagningen hon kom ifrån hade samma insatser.

I yttrande från Norra Stockholms psykiatri anfördes att den tidigare bedömningen var att kvinnan fick adekvata insatser på remitterande enhet. Man skulle nu i enlighet med gällande valfrihet att kalla kvinnan till mottagningen för bedömning.

Ärende 5

En kvinna uppgav i en skrivelse till patientnämndens förvaltning att hon via remiss försökt att bli valfrihetspatient vid Mörby psykiatriska mottagning men att det inte hade gått.

I yttrande från Prima Barn och Vuxenpsykiatri AB framgick att enligt ett landstingsråd får man neka att ta emot patienter på grund av medicinska skäl och att detta var ett sådant fall.

I yttrande från HSF framgick att patienter som är i behov av vård inte kan nekas valfrihet av medicinska skäl.

Kvinnan har under handläggningens gång fått vård på annan psykiatrisk mottagning.

Övriga ärenden

Det har även kommit in ett trettiotal telefonärenden till patientnämndens förvaltning som beskriver liknande svårigheter att använda sin valfrihet inom psykiatrin.

Övrig utredning

Ett flertal vårdenheter inom psykiatrin har felaktig och bristande information på sin hemsida gällande vilka som är välkomna till deras mottagningar. Det framgår inte att alla stockholmare har möjlighet att välja mottagningen. Till exempel anges det på Stockholms läns sjukvårdsområde gällande psykiatri Södra Stockholm: ”Vi erbjuder vård till personer med psykiska pro-

blem, bosatta inom stadsdelarna Södermalm, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta och Skarpnäck. I Psykiatri Södra Stockholm ingår även psykiatrisk slutenvård för boende i Nacka, Värmdö, Tyresö, Haninge och Nynäshamn.”

Regelverk

Den 19 oktober 2010, fattade Hälso- och sjukvårdsnämnden beslut om tydligare valfrihetsregler för psykiatrisk specialistvård. De nya reglerna trädde i kraft den 1 januari 2011.

I Uppdragsguiden beskrivs denna valfrihet enligt nedan:

- Valfrihet gäller oavsett bostadsort. Patienten har alltså rätt att söka vård var som helst i länet och om han eller hon vill byta vårdgivare.
- Vårdgivaren ska inte ge förtur utifrån var patienten bor.
- En del verksamheter har ett lokalt geografiskt områdesansvar. I de fall vårdgivaren har skyldighet att ta emot patienter från ett visst geografiskt område framgår det i vårdgivarens vårdavtal med beställaren.
- Patienten kan välja var vården ska ges. Vårdgivaren avgör vilken vård som ska ges.
- Valfrihet gäller all psykiatrisk vård, d v s både för vuxna och barn/ungdomar inom vuxenpsykiatri, barn- och ungdomspsykiatri, beroendevård och åtstörningsvård.
- För patient som vårdas med tvång ska önskemål om byte av avdelning eller mottagning om möjligt tillmötesgå. Då hänsyn måste tas till säkerhetsaspekter är det vårdgivaren som ytterst beslutar.

Patientsäkerhet

Reglerna för valfrihet inom psykiatrin ställer krav på rutiner för att upprätthålla patientsäkerheten. Detta är vårdgivarens ansvar:

- Om en patient vill byta mottagning eller avdelning har vårdgivaren kvar vårdansvaret tills överföringen bekräftats av den nya vårdgivaren.
- Vårdgivaren ska vägleda och hjälpa patienten att fatta välgrundade beslut. om möjligt tillsammans med anhöriga/närstående. Det är särskilt viktigt exempelvis när vårdgivaren på medicinska grunder skulle vilja avråda patienten från ett byte.

Alla mottagningar ska därför ha dokumenterade och förankrade rutiner för överlämning av vårdansvar till en annan vårdgivare.

Stöd i tillämpningen av valfrihetsreglerna

De nya reglerna kan innebära avvägningar som är svåra att förutse. Hälso- och sjukvårdsnämndens förvaltning kommer att ha beredskap för att stötta enskilda vårdgivare. Som verksamhetschef är man välkommen att kontakta avtalshandläggare för dialog och vägledning.

Förvaltningens synpunkter

Hälso- och sjukvårdsnämndens beslut om tydligare valfrihetsregler för psykiatrisk specialistvård har varit i kraft i mer än tre år. Trots detta visar inkomna ärenden till patientnämndens förvaltning att patienter har stora svårigheter att använda sin valfrihet inom psykiatrin. Förvaltningen finner

detta anmärkningsvärt och frågan bör därför hanteras som ett principärende.

Det böra vara lätt och enkelt för patienter som vill använda sin valfrihet inom psykiatrin och de bör kunna få bra vägledning av vården för att genomföra önskat byte. Så verkar det dock inte vara. För en man i de redovisade ärendena har det tagit ett år innan han kom till önskad mottagning. Informationen är även felaktig och missvisande gällande valfriheten på ett flertal hemsidor inom psykiatrin. Förvaltningen undrar därför hur samtliga vårdgivare och vårdenheter inom psykiatrin implementerar valfrihetsreglerna. Förvaltningen anser att samtliga vårdenheter ska ha korrekt information om valfriheten och följa denna i praktiken. Vidare undrar förvaltningen hur Hälso- och sjukvårdsnämnden försöker att se till att vårdgivarna lever upp till gällande valfrihetsregler inom psykiatrin.

Konsekvenser för patientsäkerhet

Genom att säkerställa att patienter kan nyttja sin valfrihet inom psykiatrin kan dessa göra bra vårdval vilket kan förbättra patientsäkerheten.

Konsekvenser för jämställd och jämlik vård

Om samtliga patienter som så önskar får möjlighet att använda valfriheten blir vården mer jämställd och jämlik.

Miljökonsekvenser

De föreslagna åtgärderna förväntas inte medföra några miljökonsekvenser.

Förslag till beslut

Nämnden föreslås besluta att

- översända ärendets tjänsteutlåtande till styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde, Capio AB, Praktikertjänst och Prima vuxen- och barnpsykiatri AB samt Hälso- och sjukvårdsnämnden och begära skriftlig återföring avseende genomförda förbättringsåtgärder senast den 2 juni 2014
- ge förvaltningen i uppdrag att översända ärendets tjänsteutlåtande till anmälarna
- ge förvaltningen i uppdrag att för kännedom översända ärendets tjänsteutlåtande till Programberedningen för folkhälsa och psykiatri.

Staffan Blom
Förvaltningschef